

AVALUACIÓ DE L'EXPRESSIÓ ORAL:
CRITERIS, EINES I ARXIU DE PROVES OBJECTIVES.

RESUM

Tot i tindre la mateixa importància i funcionalitat que altres macrohabilitats, l'expressió oral continua tenint un paper testimonial dins el marc d'algunes assignatures de llengües, com ara les de castellà i català. Aquest article tracta d'esdevindre una guia ràpida que ens oriente sobre què avaluar, quines eines hem de fer servir i com podem arxivar les proves orals per tal de garantir el dret a les reclamacions dels alumnes. L'objectiu és fer accessible un seguit d'eines que possibiliten l'equiparació de les proves orals amb les proves objectives escrites.

1. LA LLENGUA ORAL A SECUNDÀRIA: L'ESTAT DE LA QÜESTIÓ.

Primers dies de setembre. Els professors d'un departament de llengua i literatura valenciana tornen als seus llocs de treball en un institut qualsevol i trauen del calaix els exàmens de recuperació que van deixar preparats al juny. No van tardar molt a confegir-los perquè, any rere any, els alumnes s'enfronten amb el mateix model de prova, un model en el qual l'ortografia i la gramàtica compten fins a un noranta per cent de la nota final. Això sí, els exercicis d'omplir buits són extremadament fàcils de corregir i permeten fer front d'una manera relaxada al començament de curs, a més d'alleugerir la síndrome postvacacional .

Però, què passaria si un alumne s'hagués preparat els exàmens atenent al que diu la normativa actual i les fonts epistemològiques en les quals es basa? Què passaria si ell o els seus progenitors interposaren una reclamació sobre el fet que la prova només avalua el seu coneixement del codi lingüístic, però deixa completament de banda les seues destreses lingüístiques orals i escrites? Al capdavall, és evidentment que el model de prova objectiva que hem comentat adés no podria fer front a cap d'aquestes objeccions, atés que la legislació actual estableix l'ensenyament per competències i per tant exigeix que es programe i s'avalue sota un enfocament comunicatiu,

No farem cap descoberta si afirmem que, si bé l'ús funcional de la llengua s'ha imposat en el terreny de la teoria, a la realitat de les aules encara té una gran importància la didàctica tradicional centrada en l'ortografia i la gramàtica. Val a dir, a més, que la quantitat de continguts del currículum, i la tendència a augmentar les ràtios d'alumnes i les hores lectives per part de les administracions educatives, tampoc no contribueixen a millorar el tractament de les habilitats lingüístiques dels nostres alumnes, experts en activitats d'omplir buits, però sovint maldestres a l'hora de construir un text mínimament coherent adequat i cohesionat. El fet és que, dins del tractament didàctic de les macrohabilitats lingüístiques, la gran oblidada és, sens dubte, l'expressió oral, potser perquè fins fa poc hom la percebia com una habilitat que era adquirida espontàniament. Tot i que s'ha avançat molt en la consideració d'aquesta habilitat cal que cada docent, especialment de les assignatures de llengua castellana o llengua i literatura valenciana, es faça la següent pregunta:

Quin percentatge de la nota final d'un alumne correspon a l'avaluació de la seua capacitat per expressar-se oralment?

públic i sota pressió per ser comercial, per aconseguir feina en una entrevista de treball o per atendre una botiga, per què pràcticament totes les proves objectives de l'ensenyament obligatori són escrites?

És innegable que l'expressió oral és molt present a l'aula a través de la interacció comunicativa entre els docents i els alumnes. També hem d'admetre que les exposicions orals s'han generalitzat a tot l'ensenyament com a tasca puntual, tot i que l'equiparació, o si més no un tractament més proporcionat d'ambdues macrohabilitats, encara està lluny de fer-se realitat. Aquest article tracta d'esdevindre una guia ràpida per tal de proposar, avaluar i enregistrar propostes didàctiques o proves objectives, fins i tot amb valor numèric si es vol, que tracten l'expressió i la comprensió oral. I per fer-ho el primer que cal és saber què avaluar.

3.- RELACIONS ENTRE ELS ELEMENTS CURRICULARS AVALUABLES I EL DISENY DE PROVES OBJECTIVES ORALS.

Cal recordar que l'avaluació d'elements curriculars (conceptes, procediments, actituds) mitjançant proves objectives orals també implica l'avaluació de l'anomenada

“competència comunicativa”, que al seu torn esdevé fonamental per tal d'assolir la resta de les competències (iniciativa i autonomia personal, social i ciutadana, etc.). Ambdós elements estan necessàriament interrelacionats i ofereixen un horitzó de possibilitats tan ample, que el disseny de proves orals pot provocar molts dubtes al docent. Aquests en són els més comuns:

3.1. Quin tipus de continguts poden ser avaluats mitjançant l'expressió oral?

Lògicament els blocs de continguts relacionats amb el coneixement de la llengua, les tipologies textuais, el lèxic i la literatura s'avenen més amb un tractament oral de les proves objectives. La gramàtica i l'ortografia tenen un encaix més difícil, tot i que podem plantejar propostes mixtes, com ara un concurs d'ortografia on els participants han d'explicar les errades dels oponents.

3.2. Quin tipus de prova dissenye?

Les possibilitats són immenses i l'elecció dependrà en gran mesura del que hem decidit avaluar. Tot seguit, hem provat de sintetitzar algunes de les decisions que haurem de prendre:

-Específica o general? Podem dissenyar proves específiques per avaluar determinades tipologies textuais com ara les relacionades amb els generes periodístics. Altrament, podem definir fórmules generals vàlides per a exposar tot tipus de continguts.

-Autogestionada o plurigestionada? Depén de si volem que es produïska interacció entre els diferents participants o no. Cal dir que la plurigestió (entrevistes, debats, taules rodones) no només sol ser molt més enriquidora per als alumnes, sinó que també ens revela de manera més clara el seu grau d'assoliment dels continguts i procediments.

-Comunicació oral espontània o preparada?

En principi, la comunicació autogestionada s'adiu més amb la preparació i l'aprenentatge memorístic, mentre que la plurigestionada obliga a un cert grau d'espontaneïtat. A més, podem plantejar proves completament espontànies sobre una gran varietat de temes de caràcter general per

avaluar específicament l'assoliment de la competència comunicativa dels alumnes.

-Amb suport audiovisual o sense? Cal decidir si l'orador podrà fer ús de recursos gràfics i audiovisuals, la qual cosa ens obliga també a ensenyar prèviament com fer-ne ús i no abús dels mateixos.

4. MICROHABILITATS DE L'EXPRESSIÓ ORAL I EINES PER AVALUAR-LES.

4.1. LES MICROHABILITATS ORALS.

Pot semblar una obvietat, però abans d'avaluar aquesta macrohabilitat cal donar unes directrius clares als alumnes i treballar la gran varietat de microhabilitats que la conformen, mitjançant l'anàlisi de diferents textos orals. Conèixer aquestes microhabilitats és bàsic per tal d'avaluar l'expressió oral, en la mesura que cadascuna d'elles esdevé un objectiu al qual cal tendir en l'ensenyament de qualsevol llengua. En aquest sentit, recorrerem a la classificació que més acceptació (Cassany i altres, 1993) que tot seguit reproduïm:

a) Planificar el discurs

a.1.) Analitzar la situació per preparar la intervenció

a.2.) Usar suports escrits per preparar la intervenció

a.3.) Anticipar i preparar el tema

a.4.) Anticipar i preparar la interacció

b) Conduir el discurs

b.1.) Conduir el tema

- Buscar temes adequats a cada situació
- Iniciar o proposar un tema
- Desenvolupar un tema
- Donar per acabat un tema de conversa
- Conduir la conversa cap a un tema nou
- Desviar o eludir un tema de conversa
- Relacionar un tema nou amb un tema vell
- Saber obrir i tancar un discurs oral

b.2.) Conduir la interacció

- Manifestar que es vol intervenir
- Escollir el moment adequat per intervenir
- Utilitzar eficaçment el torn de parla
- Aprofitar el temps per dir tot el que calga
- Cenyir-se a les convencions del tipus de discurs
- Marcar el començament i el final del torn de parla
- Reconèixer quan un interlocutor demana la paraula
- Cedir el torn de parla a un interlocutor en el moment adequat

c) Negocial el significat

c.1.) Adaptar el grau d'especificitat del text

c.2.) Avaluar la comprensió de l'interlocutor

c.3.) Usar circumloquis per suplir buits lèxics

d) Produir el text

d.1.) Facilitar la producció

- Simplificar l'estructura de la frase
- Elidir totes les paraules irrelevantes
- Usar frases fetes i fórmules de les rutines
- Usar mots falca, pauses i repeticions

d.2.) Compensar la producció

- Autocorregir-se
- Precisar i polir el significat del que es vol dir
- Repetir i resumir les idees importants
- Reformular el que s'ha dit

d.3.) Corregir la producció

- Articular amb claredat els sons del discurs
- Aplicar les regles gramaticals de la llengua

e) Aspectes no-verbals

e.1.) Controlar la veu: impostació, volum, matisos, to

e.2.) Usar codis no-verbals adequant gestos i moviments

e.3.) Controlar la mirada i adreçar-la als interlocutors

Els aspectes no verbals, tractats per disciplines com la paralingüística, la kinèsica i la proxèmica, no estan massa desenvolupats en aquesta classificació. És per això que cal detindre's per oferir un recull de consells bàsics:

1. No recórrer a la repetició de patrons prosòdics d'entonació (la famosa "tonadeta"). Altrament, l'entonació ha d'ajudar a captar l'atenció de qui escolta i ha de ser capaç de guiar-lo pel discurs, expressant el que considerem més important, més sorprenent, o més accessori.
2. Parlar amb un to adequat per tal que tothom ens pugui escoltar.
3. Distribuir la mirada aleatòriament entre el públic per tal d'aconseguir la seua implicació.
4. Agafar com a referència dues o tres posicions des de les quals parlar i fer desplaçaments amb calma i seguretat de l'una a l'altra. Ajudarà a dinamitzar el discurs.
5. No distraure els oients amb els moviments de les mans. Si no sabem què fer amb elles un bolígraf o un punter poden ser la solució.
6. Ús escaient dels mitjans audiovisuals amb l'objectiu d'aclarir conceptes, aportar exemples o il·lustrar situacions.

4.2. EINES D'AVALUACIÓ: LES RÚBRIQUES.

Les rúbriques són l'eina perfecta per a l'avaluació dels diferents elements curriculars vehiculats mitjançant l'oralitat. Les confegeix el mateix docent d'acord amb les característiques de la prova i consisteixen en una graella que defineix els continguts, els aspectes que s'avaluaran, els criteris que es faran servir i, finalment, una proposta de qualificació numèrica o no. Aquest sistema analític requereix de claredat i precisió en el disseny per tal d'evitar dubtes d'on i com computar les errades o les mancances, però presenta molts avantatges:

- Permet avaluar tant el resultat final com el procés.
- Podem avaluar una gran varietat d'elements.
- Facilita l'aprenentatge i l'orientació sobre aspectes concrets.

-Ofereix els alumnes uns criteris clars que fomenten l'autoaprenentatge.

RÚBRICA PER AVALUAR EXPRESSIÓ ORAL TASCA:				
Alumne: _____ Grup: _____ Data: _____				
Nota				
CRITERIS	NIVELL 3	NIVELL 2	NIVELL 1	Puntuació
Domina el tema que exposa	Expressa amb claredat i fluïdesa les idees i detalls del tema.	Ocasionalment és clara en les seves idees i detalls.	No demostra claredat i consistència en les seves idees	
Seguretat en l'exposició del seu treball	En la seva posada en comú actua amb seguretat en l'exposició i presentació del treball.	Durant la seva posada en comú no sempre actua amb seguretat en l'exposició del seu treball	Durant la seva posada en comú no exposa amb seguretat la seva feina.	
Vocabulari	És capaç d'utilitzar o vocabulari ampli i variat.	Utilitza vocabulari limitat.	Utilitza un vocabulari limitat i repeteix paraules.	
To de veu	Parla fort i clar. Se li escolta bé.	Parla amb claredat, però no sempre se l'escolta bé.	Parla amb molt poca claredat.	
Pronúncia i modulació	És capaç de pronunciar i modular correctament totes les paraules.	Pronúncia i modula correctament,	Hi ha poca claredat en la pronúncia i modulació de paraules.	

Proposta de rúbrica

Internet disposa de moltes eines per tal de confeir o refer rúbriques. Sens dubte, la més popular ens l'ofereix un web que ens permet dissenyar les nostres rúbriques on-line:

<http://rubistar.4teachers.org/index.php?&skin=es&lang=es&>

5 ENREGISTRAMENT DE PROVES I TREBALLS ORALS.

Un dels factors que ha impedit l'equiparació de les proves objectives orals i escrites és el del dret a la reclamació dels alumnes, per dos motius ben diferents. D'una banda, es tendia a qualificar les proves orals mitjançant sistemes sintètics que proporcionaven una nota global. Dins aquesta qualificació de la prova, (per exemple, 6), es feia impossible destriar els diferents elements que hi intervenien i més encara explicar-los als alumnes, amb la qual cosa prevalia una forta sensació d'avaluació subjectiva que les rúbriques poden contribuir a solucionar. D'altra banda, on quedava el dret a la revisió de la prova i la reclamació de l'alumne quan no hi havia prova per revisar?

La revolució tecnològica que vivim diàriament presenta desafiaments sense precedents a l'ensenyament, però també avantatges mai vistes. Ara mateix podriem enregistrar proves orals amb un simple mòbil o amb un portàtil i un micròfon senzill amb entrada USB. Aquesta darrera és l'opció que recomanem. Respecte al programa informàtic emprat, existeixen editors d'àudio que permeten copiar, pegar o escapçar, a més d'importar arxius de so i barrejar diferents pistes (en cas que vulguem afegir-hi músiques o efectes). Aquest article proposa la utilització d'un en concret, "Audacity", per tractar-se d'un programa lliure, relativament senzill i molt intuïtiu que pot ser utilitzat tant pels docents com pels alumnes.

5.1. Descarreguem i instal·lem Audacity. Connectem el micròfon.

Web de descàrrega: <http://audacity.sourceforge.net/?lang=es>

Connectem el micròfon a l'entrada del portàtil i el situem al trípod. Obrim "Audacity" i anomenem la sessió que encetarem. A la part superior, despleguem el menú identificat amb la icona d'un micròfon (fig. 1) per tal de seleccionar el nostre accessori (si no ho fem el programa usarà el de l'ordinador).

Fig 1. Selecció del micròfon.

5.2. Enregistrem.

Ho farem prement la tecla de "rec". Sembla fàcil, tanmateix hem de tindre en compte que caldrà modificar el nivells d'entrada del senyal del micròfon. Ho farem seguin la següent ruta, vàlida en cas que treballem amb "Windows 7": inici / panell de control / hardware i so/ administrar dispositius d'àudio / enregistrar (seleccionar micròfon) / nivells. Convé anotar els nivells d'entrada d'àudio per tal d'enregistrar la resta del programa amb els mateixos paràmetres.

D'altra banda hem de vigilar la distància i la direccionalitat que han de mantindre els alumnes respecte del micròfon segons les seues característiques tècniques. És per això que convé realitzar un seguit de proves prèvies per comprovar que l'àudio és correcte i d'altres posteriors a l'enregistrament. Tot i que el so que aconseguirem no serà professional, el resultat sol ser molt satisfactori amb la majoria de targetes de so d'un portàtil d'adquisició recent.

Finalment, cal anomenar el que hem enregidrat a través del menú de pista. Cal fer clic sobre el menú que trobem al costat de l'expressió "pista de so" (fig.2), escollir "nom" i anomenar .

El menú "EDITA" ofereix d'altres ferramentes per a eliminar so, silenciar, copiar o enganxar que poden ser dominades per qualsevol usuari de manera intuïtiva. Tanmateix, cal dir que podrem fer aquest procés tan complicat com voldrem.

BIBLIOGRAFIA

CASSANY, D. I ALTRES, (1993), Ensenyar llengua. Barcelona, Graó.

CARRERAS, M. I ALTRES (2005) La llengua oral a l'escola: 10 experiències didàctiques. Barcelona. Graó.

CROS , A.; VILA, M. (1997) La llengua oral: propostes pera l'avaluació. Barcelona. Graó. p.187-208

SCHENEWLY, B (2006) Per a un ensenyament de l'oral. València. Biblioteca Sanchis Guarner. UV

WEBGRAFIA

Software lliure d'enregistrament: <http://audacity.sourceforge.net/?lang=es>

Rúbriques: <http://rubistar.4teachers.org/index.php?&skin=es&lang=es&>